Středočeský kraj
KRAJSKÝ ÚŘAD

Metodický pokyn

Spolupráce základních škol a orgánů sociálně-právní ochrany dětí Středočeského kraje

1/2019
(aktualizace 5.2024)

Krajský úřad Středočeského kraje
Odbor sociálních věcí, Oddělení sociálně-právní ochrany dětí
Odbor školství, správní a organizační
aktualizace 5/2024

Zkratky použité v textu

OSPOD	Oddělení sociálně právní ochrany dětí
Zákon o SPOD	Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
SŘ	Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
IPOD	Individuální plán ochrany dítěte
Školský zákon	Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon
OSPOD	Oddělení sociálně-právní ochrany dětí
OPL	Omamné a psychotropní látky
CAN	Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
DN	Domácí násilí
PČR	Policie České republiky
MP	Městská policie
RZS	Rychlá záchranná služba
THC	Tetrahydrokanabinol – marihuana
ICT	Informační a komunikační technologie
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Ohrožené dítě	Dítě vyhodnocené dle ustanovení § 6 zákona o SPOD
Vyhodnocení situace	Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, zda se jedná o dítě ohrožené ve smyslu ustanovení § 6 zákona o SPOD
Podrobné vyhodnocení	Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny dle ustanovení § 10 zákona o SPOD

Obsah

1. Úvod 5
1.1. Škola 5
1.2. OSPOD 6
a) poradenství 7
b) práce s ohroženým dítětem 7
1.3. Vzájemná spolupráce 8
a) možnost pomoci ze strany OSPOD 8
b) povinnost mlčenlivosti, vzájemná výměna informací 8
c) možnost OSPOD podat návrh na umístění dítěte mimo rodinu, zvolit represivní opatření 9
d) nejlepší zájem dítěte 10
e) mantinely pomoci 11
f) rodičovské kompetence 11
2. Záškoláctví 11
2.1. Postup školy 12
2.2. Postup OSPOD 13
2.3. Vzájemná spolupráce 14
3. Šikana 17
3.1. Postup školy 17
3.2. Postup OSPOD 17
3.3. Vzájemná spolupráce 18
4. Neplnění školních povinností, porušování školního řádu/agresivní chování, duševní onemocnění 19
4.1. Postup školy 19
4.2. Postup OSPOD 20
4.3. Vzájemná spolupráce 20
5. Návykové látky 22
5.1. Postup školy 22
5.2. Postup OSPOD 22
5.3. Vzájemná spolupráce 23

6. Mimoškolní aktivita, kyberšikana 24
6.1. Postup školy 24
6.2. Postup OSPOD 24
6.3. Vzájemná spolupráce 25
7. Syndrom CAN 25
7.1. Postup školy 25
7.2. Postup OSPOD 26
7.3. Vzájemná spolupráce 26
8. Protiprávní jednání 27
8.1. Postup školy 27
8.2. Postup OSPOD 27
8.3. Vzájemná spolupráce 28
9. Vzájemné spory rodičů, konfliktní vztahy mezi rodiči, rozvodové spory 28
9.1. Postup školy 28
9.2. Postup OSPOD 29
9.3. Vzájemná spolupráce 29
10. Zanedbávání/ nesprávné hygienické návyky 30
10.1. Postup školy 30
10.2. Postup OSPOD 30
10.3. Vzájemná spolupráce 30
11. Předškolní povinné vzdělávání/nenastoupení do školy 31
11.1. Postup školy 31
11.2. Postup OSPOD 31
11.3. Vzájemná spolupráce 31
12. Závěr 32
Příloha č. 1 – Tabulka kompetencí OSPOD a školy při řešení situací 33
Příloha č. 2 – Vzor podání podnětu na OSPOD 38

1. Úvod

Výkon sociálně právní ochrany prošel v posledních letech razantní proměnou a zejména v oblasti vzájemné spolupráce mezi školami a OSPOD vnímáme v praxi některá nedorozumění, která často plynou z mylných nebo neúplných představ toho, co jednotliví aktéři mohou v dané chvíli dělat a v jakých případech se snaží danou situaci řešit. Pokud mluvíme v tomto textu o škole, myslíme tím školu základní, jelikož střední vzdělání je v tomto pojetí již zcela jednoznačně dobrovolné a pokud OSPOD do tohoto proudu vzdělání vstupuje, nemůže to být již pouze na základě témat spojených se vzděláváním.

Tato metodická informace by měla sloužit k lepšímu pochopení a nalezení možných sjednocujících postupů při řešení základních situací, při kterých dochází k vzájemnému kontaktu mezi školou a OSPOD a někdy i vzájemným nedorozuměním.

Nutným předpokladem je základní vysvětlení obecných principů a postupů jednotlivých aktérů, tedy OSPOD a školy

1.1. Škola

Škola se při svých postupech a řešení jednotlivých témat řídí jednak školským zákonem, jakožto základním právním předpisem, a jednak školním řádem. **Školní řád** vychází v základních parametrech ze školského zákona a nastavuje konkrétní postupy, jak pracovat s jednotlivými tématy v rámci vyučování. Školní řád tedy mimo jiné upravuje postupy při omlouvání žáků z vyučování, pravidla hodnocení nebo pravidla využití kázeňských opatření.

Výchovná opatření jsou upravena v ust. § 31 školského zákona a dále blíže v ust. § 17 vyhlášky č. 48/2005 Sb. Dle této vyhlášky se mezi kázeňská opatření řadí napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele a důtka ředitele školy. O napomenutí třídního učitele a důtce třídního učitele rozhoduje třídní učitel na základě vyhodnocení závažnosti porušení školního řádu. Při uložení důtky třídního učitele je o tom neprodleně informován ředitel školy. O důtce ředitele školy rozhoduje ředitel školy po projednání v pedagogické radě.

Pedagogická rada je poradním orgánem ředitele školy a schází se zpravidla čtyřikrát ročně v rámci čtvrtletního hodnocení školního roku. Uložení napomenutí nebo důtky se zaznamenává do dokumentace školy.

Mimo uvedená kázeňská opatření je žák hodnocen také za chování. **Známka z chování** se uděluje žákovi na vysvědčení vždy na konci daného pololetí a je souhrnem jeho chování za celý daný půlrok. Případný návrh na sníženou známku z chování musí projít pedagogickou radou. V případě snížené známky z chování je třeba na žáka v dalším pololetí nahlížet od znovu a bez náznaku, že byl v minulém pololetí hodnocen sníženou známkou z chování. Jednotlivá kázeňská opatření a snížená známka z chování lze přeskočit na základě závažnosti porušení školního řádu.

Škola má v oblasti primární prevence povinnost zpracovávat také dva zásadní dokumenty:

a) **Preventivní program školy** popisuje pojetí a cíle primární prevence, klima školy, odbornou péči, popis současného stavu problematiky rizikového chování na škole, aktivity v prevenci rizikového chování a vzdělávání učitelů

b) **Krizový plán školy** je preventivní strategií školy, která by měla obsahovat krizové plány pro jednotlivé oblasti rizikového chování (alkohol, OPL, CAN apod.). Krizový plán je postup, který škola volí v případě výskytu rizikového chování.

Za koordinaci preventivních aktivit na škole je zodpovědný školní metodik prevence, který by měl společně s výchovným poradcem aktivně vstupovat do řešení jednotlivých situací, které mohou být pro dítě ohrožující. Školní metodik prevence je společně s výchovným poradcem tzv. základní součástí poradenského pracoviště a jeho pracovní pozice je ustanovena na každé základní a střední škole. Součástí školního poradenského pracoviště by měl být ideálně zástupce z vedení školy (např. zástupce ředitele školy). Součástí může být také školní psycholog, sociální pedagog, který může se souhlasem zákonného zástupce žáka v mnohých situacích aktivně vstoupit do řešení situace jako podpůrná osoba a odborník.

1.2. OSPOD

OSPOD je třeba vnímat jako součást státní správy ve výkonu přenesené působnosti. Jeho působnost, včetně práv a povinností je tedy základně vymezena obecnými právními předpisy, zejména pak správním řádem, který popisuje základní činnosti správních orgánů (mezi které se OSPOD řadí). Samotný výkon sociálně právní ochrany dětí je pak definován zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, který upravuje práva a povinnosti OSPOD a zejména pak podmínky, za jakých je OSPOD oprávněn s dítětem a rodinou pracovat.

OSPOD je povinen po přijetí oznámení provést vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a rozhodnout na základě jeho výsledků, zda se jedná o dítě ohrožené. Ohroženost dítěte je přímo definována ust. § 6 zákona o SPOD a vymezuje, na které děti se sociálně právní ochrana zaměřuje. K tomu musí být zároveň ale splněna další podmínka těchto skutečností, které budou ohroženost dítěte znamenat – intenzita nebo trvalost, která nepříznivě ovlivňuje vývoj dětí.

Ohroženost dítěte je přitom definována komentářem k zákonu o SPOD *„pokud jsou způsobilé přivodit poruchu či alespoň vážně ohrozit zájem na příznivém vývoji dítěte, proto se vyžaduje, aby buď trvaly po určitou dobu, nebo byly vyšší intenzity. Tzn., že ne každé neplnění povinností plynoucích z rodičovské odpovědnosti založí ohrožení dítěte, a ne každé neplnění těchto povinností tak bude současně vyžadovat přiznání zvláštní ochrany dítěti a vykonávání správního dohledu nad dítětem.“* Dítě lze považovat za ohrožené na základě jasných důkazů, které budou prokazovat, že rodiče nemohou rizikové faktory vedoucí k ohrožení dítěte na dalším vývoji stabilizovat sami. Důvodem k vyhodnocení ohrožení dítěte bude mimo jiné, že základní poradenská činnost nevedla k nápravě, stejně jako působení na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, ani projednání odstranění nedostatků ve výchově dítěte s rodiči nebo projednání nedostatků v jeho chování s dítětem

samotným, ani doporučení využití odborné poradenské pomoci. Jedná se tak o správní akt a z něj vyplývající soubor aktivit, tedy jiných úkonů správního úřadu, jimiž je však nesporně velmi výrazně zasahováno do práv a povinností dotčených osob, kdy je dítě vzato pod zvláštní ochranu. Z tohoto důvodu musí být vyhodnocení dítěte jako ohrožené důkladně ze strany OSPOD odůvodněno a být k němu zcela jasné důvody. Intenzita a trvalost bude muset být vždy posouzena s ohledem na princip subsidiarity – tedy zda nebude postačovat sociální pomoc poskytovaná jinými subjekty (např. poskytovateli sociálních služeb apod.).

K posouzení možného ohrožení dítěte může OSPOD využít svých pravomocí jako je např. žádost o podání zprávy ze strany školy, lékaře apod., nebo provedení šetření v rodině. K oběma pravomocím však musí vždy přistoupit pouze v případě, že je tento krok odůvodněn.

Vyhodnocení situace dítěte a rozhodnutí OSPOD, zda se jedná nebo nejedná o dítě ohrožené, potom odlišuje dvě základní roviny pravomocí a nástrojů OSPOD vůči dítěti a rodině. Škola má právo na informaci o tom, zda bylo dítě ze strany OSPOD vyhodnoceno jako ohrožené, pokud o to požádá.

a) poradenství

Pokud OSPOD dítě nevyhodnotí jako ohrožené (tzn., není splněn některý důvod ohrožení a podmínka trvalosti nebo intenzity), je oprávněn poskytnout rodině pouze základní poradenství – základním poradenstvím se v tomto smyslu rozumí projednání nedostatků v chování s dítětem, včetně zjištění jeho názoru k věci; projednání s rodiči odstranění nedostatků ve výchově (působení na rodiče, aby plnili své povinnosti) a zprostředkování poradenství při výchově a vzdělání dítěte. Bude se však jednat pouze o jednorázové poskytnutí takového poradenství. OSPOD proto nemá oprávnění v rámci poradenství provádět další aktivní kroky v práci s rodinou (opakované zvaní rodičů a dítěte nebo vyžádání opakovaných zpráv o dítěti).

b) práce s ohroženým dítětem

Celé spektrum nástrojů sociálně-právní ochrany dětí může OSPOD využít v případě, kdy dítě vyhodnotí jako ohrožené. V takovém případě je povinen do 30 dnů od zařazení dítěte do základní evidence (založení spisové dokumentace) provést tzv. podrobné vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, ve kterém popisuje jednotlivé oblasti, definuje potřeby dítěte, ochranné faktory a rizikové faktory.

Na základě závěrů vyhodnocení je pak povinen vypracovat **Individuální plán ochrany dítěte** (IPOD) – ten stanovuje opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině a k posílení funkcí rodiny. Stanovuje tedy konkrétní cíle ke stabilizaci situace, jednotlivé kroky k naplnění tohoto cíle, časový plán ke splnění a odpovědné osoby za splnění jednotlivých kroků. Odpovědnými osobami nejsou jen rodiče nebo dítě, ale i další odborníci a instituce pracující s dítětem. Pokud OSPOD nějakým krokem daného odborníka úkoluje, je jeho povinností ho s tímto krokem (částí IPOD) seznámit. Stejně tak musí seznámit s jednotlivými kroky a cíli zákonné zástupce nebo dítě.

OSPOD je povinen nejméně jednou za 6 měsíců (případně častěji při podstatných změnách) provést aktualizaci vyhodnocení s přehodnocením rizikových a ochranných faktorů, potřeb dítěte a zároveň i aktualizaci IPOD.

V rámci aktivní práce s rodinou a nastaveného IPOD pak může OSPOD využít celého spektra svých oprávnění. OSPOD tak může v tuto chvíli, na rozdíl od poradenství, do rodiny aktivně opakovaně vstupovat a spolupracovat s rodinou, vyhodnocovat dodržování nastavených cílů a kroků v IPOD a případně do řešení situace aktivně zapojovat další odborníky. Mezi oprávnění OSPOD patří i uložení výchovných opatření (napomenutí, dohled, omezení) nebo uložení povinnosti využít odbornou poradenskou pomoc, pokud takovou pomoc rodiče nevyužili dobrovolně.

Důležitou pravomocí OSPOD je při řešení konkrétních situací dítěte pořádání **případových konferencí** – setkání jednotlivých aktérů, kteří se zapojují do řešení konkrétní situace dítěte a jeho rodiny**.** Na případové konference jsou zváni také zákonní zástupci. Pokud je to možné a dítě je schopno vyjádřit svůj názor, je zváno i dítě. Jako nejvhodnější se jeví, aby svolavatelem případové konference byl OSPOD, který je zároveň i v celém systému koordinátorem případu.

Nic však nebrání škole v případě, kdy se situace nelepší a je zjevné, že je dítě vyhodnoceno jako ohrožené, požádat o svolání takové případové konference.

Jako specifický druh případové konference lze uvést **expertní případovou konferenc**i, která je svolávána za stejných podmínek, má stejný průběh, ale účastní se jí pouze odborníci zainteresovaní na případu. Expertní případová konference má smysl zejména v situacích, kdy je třeba situaci řešit ihned a cílem má být hledání vhodných možností, nebo odborné pomoci k řešení situace.

V případech, kdy dítě není OSPOD vyhodnoceno jako ohrožené, může být svolavatelem případové konference také škola, která na jednání zástupce OSPOD přizve. OSPOD na základě tohoto jednání vyhodnotí situaci dítěte a případně poskytne základní poradenství.

1.3. Vzájemná spolupráce

a) možnost pomoci ze strany OSPOD

OSPOD nemůže činit žádné aktivní kroky nad rámec poradenství, pokud vyhodnotí na základě získaných informací, že se nejedná o dítě ohrožené. V takovém případě je oprávněn pouze poskytnout poradenství a následně je povinen spisovou dokumentaci dítěte vyřadit.

b) povinnost mlčenlivosti, vzájemná výměna informací

Škola má zákonem danou zcela jednoznačnou oznamovací povinnost vůči OSPOD, pokud skutečnosti nasvědčují tomu, že by se mohlo jednat o dítě ohrožené.

Prakticky se však stává, že toto možné ohrožení a následné hlášení škola učiní v situacích, kdy není zároveň naplněn požadavek intenzity nebo trvalosti nepříznivého vývoje dítěte. V takovém případě však nemá OSPOD jakoukoli možnost do rodiny vstoupit nebo činit další opatření ke stabilizaci situace.

Další povinností školy je povinnost podat zprávu o chování a prospěchu dítěte na základě žádosti OSPOD pro potřeby sociálně právní ochrany dětí. Právě kvalita a detailnost této zprávy může být často zásadním vodítkem při vyhodnocení situace dítěte a rozlišení, zda se jedná o dítě ohrožené.

OSPOD je oproti povinnostem školy ze zákona vázán povinností mlčenlivosti, což zejména v situacích oznámení školy, kdy škola žádá o sdělení postupu OSPOD ke konkrétnímu žákovi, znamená nerovné postavení. OSPOD totiž i při nejlepší dobré vůli nemůže škole sdělit, jaké konkrétní postupy s rodinou aktuálně nastavil, pokud se nejedná o kroky a cíle, kde je i škola odpovědnou osobou za jejich splnění.

OSPOD může na základě žádosti školy o informace poskytnout pouze informaci o tom, zda s rodinou pracuje a zda je dané dítě vyhodnoceno jako dítě ohrožené, nebo nikoli.

Výjimkou, kdy je tato povinnost mlčenlivosti „prolomena“, je **případová konference**. Zde totiž i učitel nebo pracovník zastupující školu podepisuje mlčenlivost a může být tedy seznámen s aktuálním vývojem situace, aby se mohly navrhovat dílčí kroky k její stabilizaci a pomoci dítěti a jeho rodině. Případová konference se tak jeví jako ideální možnost vzájemné spolupráce mezi školou a OSPOD ve složitých případech, kdy veškeré jednotlivé snahy na půdě školy i OSPOD selhávají.

c) možnost OSPOD podat návrh na umístění dítěte mimo rodinu, zvolit represivní opatření

OSPOD není v systému veřejnoprávní ochrany represivním orgánem (tím je PČR). Proto není oprávněn, ani při závažném ohrožujícím chování dítěte vůči ostatním osobám, činit opatření na jejich ochranu. OSPOD je oprávněn činit pouze kroky na ochranu samotného dítěte a to vždy v jeho nejlepším zájmu. Musí při tom vždy dbát na základní práva dítěte a rodiny, zejména pak na právo dítěte na rodinný život.

V případě, kdy daný žák ohrožuje sebe nebo okolí, není OSPOD oprávněn žádné opatření na jeho umístění mimo rodinu činit, jelikož nemá zákonem danou represivní funkci. V takovém případě je k omezení nebo zbavení osobní svobody oprávněna pouze PČR nebo RZS.

Pokud dítě akutně ohrožuje sebe nebo okolí na zdraví, je právě záchranná služba oprávněna dítě odvézt do zdravotnického zařízení, které může na základě indikace dítě nedobrovolně hospitalizovat (zdravotní detence).

V situacích, kdy se jednotlivé projevy dítěte v jeho chování nebo situace zhoršují, nemůže škola automaticky žádat po OSPOD umístění dítěte mimo rodinu. I když má OSPOD k podání takového návrhu soudu oprávnění, může ho využít pouze za předem daných podmínek. Aby OSPOD mohl dojít k závěru, že je nutné dítě umístit mimo rodinu a mohl podat návrh k soudu na takové opatření, musí vyčerpat veškeré jiné a mírnější formy práce s rodinou. Jednotlivé kroky musí OSPOD činit postupně tak, aby na sebe navazovaly a vzájemně se ovlivňovaly.

Zároveň pak musí být před podáním takového návrhu splněna podmínka svolání případové konference a zcela jednoznačné vyhodnocení, že je takový krok v nejlepším zájmu dítěte. Umístění dítěte mimo rodinu nikdy nemůže být OSPOD využito jako trest nebo represivní opatření, které bude například znamenat, že díky němu dítě začne chodit do školy. Primární odpovědnost za výchovu a vzdělání dítěte je totiž na rodičích.

Výjimkou z uvedené povinnosti postupné práce s rodinou je akutní ohrožení dítěte na životě, zdraví nebo dalším vývoji, kdy je OSPOD povinen učinit opatření k zajištění jeho bezpečí. Takové situace budou plně korespondovat se situacemi, které spadají do tzv. oznamovací povinnosti (např. týrání, zanedbávání, sexuální zneužívání). Nebudou mezi ně však patřit takové situace jako je agresivní chování nebo trestná činnost. Agresivní chování dítěte OSPOD musí vnímat v kontextu nenaplnění potřeb dítěte a zjišťovat příčiny takového chování, včetně možných kroků k jeho stabilizaci. I zde bude platit, že ne každé takové chování bude zakládat ohroženost dítěte, pokud budou sami rodiče spolupracovat s odborníky a snažit se o stabilizaci situace, nebo škola nevyčerpala vlastní možnosti řešení takové situace. Obecně lze říci, že samotné agresivní projevy dítěte nebudou důvodem pro umístění dítěte mimo rodinu a sankcionování jeho chování, podobně jako u trestné činnosti dítěte.

Dle MPSV je přitom *Ústavní výchova institutem, jehož účelem je zajistit dítěti náhradní prostředí v případě, že dítě o svou přirozenou rodinu buď zcela přišlo, nebo v případě, že přirozená rodina dítěte selhává v naplňování svých povinností ve vztahu k dítěti natolik, že tím dítě vystavuje tzv. nepřiměřenému ohrožení jeho příznivého vývoje. Tento účel ústavní výchovy zcela jednoznačně vyplývá z čl. 20 Úmluvy o právech dítěte a podtrhl jej též občanský zákoník, který zcela správně systematicky zařadil institut ústavní výchovy do části druhé hlavy III. – Poručenství a jiné formy péče o dítě.* ***Opatření jiné formy péče o dítě přitom nemůže být jakkoli zneužíváno k sankcionování dítěte či ke „korekci" chování dítěte, byť by se tak dělo na základě zakázky formulované samotnými rodiči dítěte.***

d) nejlepší zájem dítěte

OSPOD musí vždy jednat s ohledem na nejlepší zájem dítěte a jeho právo na rodinu a rodinný život. V kontextu spolupráce se školou to znamená, že je OSPOD povinen chránit zájem konkrétního dítěte a nikoli zájem dětí ostatních. Právě z těchto důvodů může být škola v těchto situacích vystavována pocitu, že OSPOD nečiní nic na ochranu celého kolektivu nebo bezpečí ostatních dětí. OSPOD totiž takovou ochranu ani poskytnout nemůže, jelikož by znamenala nepřiměřený zásah do práva daného dítěte, které může učinit vždy pouze policie nebo zdravotnické zařízení.

Tento princip je pak úzce navázán na již popsané možnosti umístění dítěte mimo rodinu, kdy nebude moci být ze strany OSPOD sledován zájem ostatních dětí, ale vždy jen nejlepší zájem a zajištění takového zájmu daného dítěte.

e) mantinely pomoci

Stejně jako škola, má i OSPOD omezené možnosti práce s rodinou a zákonné nástroje k této práci. V praxi se pak stává, že škola žádá o to, aby OSPOD činil nějaké kroky, OSPOD však k tomu nemá žádná oprávnění a proto nemůže pomoci. Možným příkladem je právě situace, kdy škola žádá o umístění dítěte mimo rodinu, OSPOD však k tomuto kroku nemůže přistoupit, jelikož by se jednalo o represivní opatření nebo nebyly vyčerpány všechny možnosti práce s rodinou.

Stejně jako škola, má i sociálně právní ochrana své možnosti pomoci, které nejsou bezbřehé. OSPOD je odpovědný za proces, nikoli za výsledek. Pokud OSPOD vyčerpá všechny možnosti práce s rodinou, přičemž situace neodpovídá zákonným požadavkům na např. podání návrhu na nařízení ústavní výchovy, nemůže OSPOD činit jiné další kroky, než se snažit nadále situaci stabilizovat dostupnými prostředky. To i přesto, že se mohou zdát takové kroky neefektivní a bezvýsledné.

f) rodičovské kompetence

Vliv na možné ohrožení dítěte má také vlastní snaha a spolupráce rodiny s dalšími odbornými institucemi. Pokud rodina využívá odborných služeb a sama se snaží situaci řešit, nemůže OSPOD vyhodnotit dítě jako ohrožené i přes to, že by se na první pohled situace zhoršovala.

Primární odpovědnost za vývoj a výchovu dítěte mají rodiče, jež musí OSPOD jakožto veřejnoprávní činitel vždy respektovat. Proto v situaci, kdy sice bude docházet ke zhoršování situace (např. chování dítěte), ale rodina bude vlastními silami situaci řešit a spolupracovat s různými odborníky, nebude moci i přes žádosti školy OSPOD udělat více, než poskytnout poradenství takové rodině. I OSPOD totiž musí v takové chvíli zvažovat, co může vlastně rodině nabídnout jiného a zda jeho zásah situaci nějak pozitivně ovlivní a stabilizuje.

2. Záškoláctví

Škola - Základní předpisy vztahující se k dané problematice:

- Školní řád
- Metodické doporučení MŠMT k prevenci a postihu záškoláctví a odmlouvání žáků z vyučování – MSMT – 780/2024 – 1, ze dne 5. 2. 2024
- Metodické doporučení pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků“, č. j. MSMT- 3301/2013 ze dne 3. prosince 2013

OSPOD - Základní předpisy vztahující se k dané problematice:

- Metodická informace k postupu orgánů sociálně právní ochrany dětí v případech záškoláctví č. j. 2014/11306-231

Hlavními důvody pro vzájemná nedorozumění v případech řešení záškoláctví je nejednotnost uvedených metodických pokynů v nastavení praktického řešení záškoláctví. Je třeba přitom upozornit na **tzv. skryté záškoláctví** – pokud se škola rozhodne omluvenou absenci ze strany zákonného zástupce (osoby odpovědné) přijmout, prohlašuje tak, že absenci v souladu se školním řádem omluvila a plně tak akceptovala její důvody, tj. i plnění rodičovské odpovědnosti v této souvislosti. Nelze tedy očekávat jakoukoli intervenci OSPOD, která by znamenala zcela nelegitimní popření tohoto prohlášeného stavu ze strany školy. OSPOD nemůže tzv. skryté záškoláctví vyhodnocovat na základě domněnek, pokud škola prohlásila, že absenci plně omlouvá.

2.1. Postup školy

- Podmínky pro uvolnění žáka z vyučování a omlouvání jeho neúčasti ze školního vyučování stanoví školní řád
- metodický pokyn MŠMT
    - *Na OSPOD škola hlásí jen závažnější případy. Jinak platí, že situaci vyhodnocuje přestupkový orgán, který se sám případně na OSPOD obrátí*
    - *Jestliže škola využila všech dostupných způsobů řešení rizikového chování žáka a možností podpory zákonných zástupců, přičemž se situace nezlepšila*
    - *Nelze sankcionovat žáka za pochybení jiné osoby (rodič, který neplní rodičovskou odpovědnost)*

Škola může požadovat, pokud to považuje za nezbytné, jako přílohu k omluvence zákonného zástupce ze zdravotních důvodů předložení lékařského potvrzení. Toto je možné pouze, pokud to upravuje školní řád (MŠMT doporučuje tento způsob využívat pouze ve výjimečných případech na základě výsledků jednání se zákonnými zástupci žáka, kdy je tento způsob domluveným výsledkem jednání)

Dle Vox pediatrie 2018 v návaznosti na metodické stanovisko MZ ČR: *„škola může požádat lékaře prostřednictvím zákonného zástupce o potvrzení ošetření konkrétního dítěte v dané době v ordinaci. Nikoli potvrzení o nemoci od – do. Nedílnou součástí je potvrzení zákonným zástupcem“*

Postup při řešení neomluvené absence:

Do 10 neomluvených hodin u žáka 1. stupně, 12 hodin u žáka 2. stupně (za dané čtvrtletí) – škola řeší věc se zákonným zástupcem na schůzce, na kterou je pozván doporučeným dopisem. Projedná důvody absence a upozorní na povinnost stanovenou zákonem, včetně možných důsledků v případě nárůstu neomluvené absence. Provede zápis se závěry a dohodnutými kroky k nápravě.

Je možná i spolupráce se školským poradenským zařízením, tedy pedagogicko-psychologickou poradnou nebo speciálně pedagogickým centrem.

Nad 10 neomluvených hodin – svolává ředitel školní výchovnou komisi. Podle závažnosti absence žáka se výchovné komise účastní: ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, školní metodik prevence, popř. další odborníci. O průběhu a závěrech jednání se provede zápis, který zúčastnění podepíšou. Neúčast nebo odmítnutí podpisu zákonnými zástupci se v zápise zaznamenávají. Každý účastník jednání obdrží kopii zápisu. Pozvání zákonných zástupců se činí doporučeným dopisem a je opět proveden zápis z této komise.

Nad 25 neomluvených hodin – Pokud se škole nepodaří problém týkající se povinné školní docházky vyřešit vlastními silami a k cíli nevede ani svolání výchovné komise, škola v případě podezření ze spáchání přestupku může k příslušnému orgánu podat podnět k zahájení řízení o přestupku, tj podnět k zahájení řízení z moci úřední ve smyslu § 42 správního řádu.

Spolu s oznámením škola zašle i související dokumentaci (např. kopii písemného pozvání zákonných zástupců žáka k návštěvě školy, kopii zápisu z pohovoru, písemné vyjádření výchovného poradce, kopii písemného pozvání zákonných zástupců žáka na výchovnou komisi, kopii zápisu o jednání výchovné komise, záznamy o jednání v rámci individuálního výchovného plánu apod.).

2.2. Postup OSPOD

- metodický pokyn MPSV

„vyskytne-li se problém s docházkou, měla by škola být schopna jej vyřešit vlastními silami, pomocí kompetencí, které jí zákon svěřuje“

„je úlohou školy zjišťovat možné příčiny záškoláctví a jednat s rodiči o postupu k nastolení žádoucího stavu“

„pouhá skutečnost, že rodiče neplní své povinnosti nebo že dítě zanedbává školní docházku, bez dalšího neznamená, že se jedná o ohrožené dítě, k jehož ochraně je třeba zásahu OSPOD“

Bez dalšího je přitom myšleno bez dalších přítomných rizikových faktorů ohrožujících vývoj, zdraví dítěte.

„nejzazší prostředek, k němuž lze přistoupit až tehdy, když komunikace a práce školy s dítětem a jeho rodinou, školou doporučená či zprostředkovaná pomoc ani nabízené služby nepřinesly zlepšení a současně se jedná o problém takové intenzity, že nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte“

„pokud se věc nepodaří vyřešit na půdě školy a bude nutno z důvodu vysoké závažnosti konkrétního případu předat věc jinému orgánu, je nutno takovému orgánu rovněž ***poskytnout zprávu, v níž je problematické chování popsáno a předat záznam o opatřeních školy k řešení výchovného problému nezletilého žáka“***

„Podání podnětu OSPOD ale musí předcházet jednak náležitě zdokumentovaná a důkladná práce školy s žákem a jeho rodinou, případně i jinými osobami, a rovněž zvážení, zda se v daném případě jedná o skutečnost ohrožující vývoj dítěte – pokud bude závěrem, že se nejedná o dítě ohrožené ve smyslu ust. § 6 zákona o OSPOD, je u takového žáka zcela zásadní práce školy“

„sociálně právní ochrana neslouží k vymáhání povinností uložených školským zákonem či školním řádem“

2.3. Vzájemná spolupráce

Jak vidno, jednotlivé pokyny MŠMT a MPSV ve svém souladu uvádí, že OSPOD může do řešení situace vstoupit na základě prokázaného ohrožení dítěte (tj. naplnění podmínky trvalosti a intenzity), kdy škola prokáže, že dostatečně a řádně vyčerpala své možnosti práce s rodiči žáka, žákem, doporučila návazné odborné služby ad. Případné oznámení o pokračujícím záškoláctví, které by mohlo znamenat naplnění přestupkového jednání ze strany rodičů (případně dokonce trestního) je třeba oznamovat příslušnému správnímu orgánu. OSPOD lze doporučit tuto informaci dát na vědomí pro lepší provázanost.

Základním východiskem je, že OSPOD nemůže aktivně vstoupit do řešení případu do té doby, než škola prokazatelně a zcela jednoznačně vyčerpá své vlastní možnosti práce s rodinou (konkrétněji pak čl. IV a V metodického pokynu MŠMT). Pokud by škola OSPOD kontaktovala v době, kdy je vyhodnocována neomluvená absence, OSPOD bude nucen takovou žádost vrátit zpět s tím, že škola doposud nevyčerpala veškeré své možnosti k řešení situace. Pokud by tak neučinil, dopustil by se nezákonného vstupu do rodiny. Dle komentáře k zákonu o SPOD - Jde-li o *„zanedbávání povinné školní docházky“*, je ovšem zřejmé, že se jedná o méně závažnou závadu, která nedosahuje nikdy intenzity ohrožení dítěte podle ustanovení § 6 zákona o SPOD.

OSPOD bude moci prakticky vstoupit do řešení situace v případě svolání výchovné komise při počtu 10 neomluvených hodin. Role OSPOD však bude v tomto pouze poradenská (pokud OSPOD nevyhodnotí, že se jedná o dítě ohrožené) a bude moci tedy pouze poskytnout základní poradenství rodině a dítěti a stejně jako škola je poučit o možných důsledcích takového jednání a možných dalších postupech. V případě zaviněného zanedbávání školní docházky je založena přestupková (§ 182a školského zákona), příp. i trestní (§ 201 trestního zákoníku) odpovědnost zákonných zástupců (nikoli nezletilého žáka). O tom je třeba zákonné zástupce ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí vždy poučit.

Přizvání OSPOD při svolání výchovné komise při 10 neomluvených hodinách může být vhodným preventivním nástrojem. Neznamená to však, že bude OSPOD automaticky s rodinou a dítětem dále pracovat, jelikož se automaticky nebude jednat o dítě ohrožené. OSPOD zde bude pouze jako podpůrný činitel, který ve spolupráci se školou bude moci doporučit další kroky nebo odborné instituce. V rámci poradenství pak bude moci projednat s dítětem i rodiči celou situaci na úřadě. Jako součást pozvání na výchovnou komisi pak škola musí zcela jednoznačně doložit, jaké konkrétní kroky doposud provedla a

jakým způsobem se snažila o nápravu situace. Konkrétním doložením bude zaslání zápisů z jednání s rodiči (jejich pozvání doporučeným dopisem).

Ze strany OSPOD je směrem ke školám často výtka, že hlášení o neomluvených hodinách zasílají pozdě, až při jejich vysokém počtu nebo např. na konci školního roku s očekáváním, že OSPOD učiní nějaká okamžitá opatření a rázně zasáhne. Právě to je však ze strany školy představa, kterou OSPOD nemůže nikdy naplnit, aniž by porušil zákon a zákonné postupy. Včasná spolupráce může být jednoznačným preventivním faktorem, který nebude znamenat pozdější vzájemná nepochopení a nereálná očekávání.

V případech **zvyšujícího se počtu neomluvených hodin** (10 – 25 neomluvených hodin) bude muset opět škola využívat svých vlastních oprávnění a možností řešení situace – včetně možného využití kázeňských opatření. Pokud OSPOD nebude mít v této době vyhodnoceno, že se jedná o dítě ohrožené, nebude mít jakoukoli zákonnou možnost do situace vstoupit.

Jako neúčelný se tedy jeví postup, kdy škola bude OSPOD urgovat se snahou o další pomoc při např. 15 neomluvených hodinách. OSPOD totiž nebude mít jak zasáhnout a nebude mít oprávnění do rodiny aktivně vstoupit, pokud by nenastaly objektivně nové skutečnosti, které znamenají ohrožení dítěte a které bude muset škola řádně popsat a prokázat. Jen navýšení počtu neomluvených hodin nebude pro aktualizaci vyhodnocení situace dítěte dostatečné.

Při počtu nad 25 neomluvených hodin je dle přílohy č. 11 k metodickému pokynu MŠMT povinnost věc oznámit OSPOD *nebo* pověřenému obecnímu úřadu. Slovo *„nebo“* je v tomto případě nešťastně formulované. OSPOD sám totiž nemá ze zákona možnost oznámení školy postoupit dále k možnému přestupkovému řízení. Nejvhodnějším řešením situace, odstraňujícím možné rozpory, je tak postup, kdy škola takovou situaci oznámí správnímu odboru obecního úřadu s rozšířenou působností a v kopii místně příslušnému OSPOD. I pro OSPOD je bezpochyby důležité, aby o takové situaci věděl a mohl na základě toho vyhodnotit možné ohrožení dítěte. V praxi se stává, že škola neoznačí přesně adresáta. V takovém případě postoupí OSPOD písemnost věcně příslušnému správnímu orgánu podle ustanovení § 12 správního řádu, neboť OSPOD není kompetentní situaci sám dále prošetřovat.

Obsah metodického pokynu MPSV také jednoznačně odmítá možnost řešení ze strany OSPOD v případech **skrytého záškoláctví**. Je totiž třeba připomenout, že *„samotné zanedbávání školní docházky nemůže být vnímáno jako ohrožení dítěte a OSPOD ho tak nebude moci vyhodnotit jako dítě ohrožené“*. OSPOD tedy bude v tomto případě moci maximálně využít svoji poradenskou funkci, pokud nenajde prokazatelné rizikové faktory, na základě kterých bude moci dítě vyhodnotit jako ohrožené a dále s ním pracovat.

Aby byla vzájemná spolupráce OSPOD a školy v případech záškoláctví efektivní, je třeba využívat výchovné komise a oprávnění školy v co nejkratší možné době. Pokud škola bude moci doložit, že se snažila situaci řešit, ale neúspěšně, bude moci OSPOD do situace zapojit. Neznamená to přitom, že

musí dojít k tomu, že škola nejdříve využije např. trojku z chování, než OSPOD k řešení situace přizve. Musí však prokázat, že nějaká výchovná opatření využila, snažila se situaci s rodiči a žákem projednat a nastavit kroky k tomu, aby se dále záškoláctví neprohlubovalo.

Praktickým propojením školy a OSPOD se také jeví možnost sepsání **Individuálního výchovného programu** v situacích, kdy se situace žáka nelepší. Jde o dokument, v němž se všechny zainteresované strany písemně dohodnou na dalším postupu, stanoví konkrétní opatření, která budou přijata konkrétními osobami v konkrétním časovém úseku, spolu s režimem sledování dodržování dohodnutých opatření a návrhem postupu v případě jeho nedodržení.

Jak uvádí metodický pokyn MŠMT:
Účelem této schůzky není pouze podepsání dokumentu, ale naopak rozbor nežádoucího chování žáka v rámci širší skupiny zainteresovaných lidí, zjišťování příčin i důsledků tohoto jevu a společné nacházení možných řešení.
Charakter tohoto setkání, stejně jako jeho organizace, je podobný případovým konferencím pořádaným v rámci sociálně-právní ochrany dětí. Jeho cílem je výměna informací, zhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, hledání optimálního řešení a plánování společného postupu, který povede k naplňování potřeb dítěte. Výstupem setkání je podepsaný Individuální výchovný program
Všichni zúčastnění budou seznámeni s tím, k čemu IVýP slouží a jak s ním bude nakládáno. Po sestavení Individuálního výchovného programu a jeho schválení zúčastněnými stranami dojde k realizaci přijatých opatření, průběžnému sledování situace, a reflexi změn, pozitivních i negativních. Další setkání se žákem a zákonnými zástupci, popřípadě i ostatními zainteresovanými subjekty, proběhne v termínech naplánovaných v IVýP. Jejich obsahem bude vyhodnocení situace a nastalých změn. Je nutno zachovat pozitivní přístup, chválit i za drobné pokroky, v případě stagnace podpořit, poskytnout pomoc. Na základě získaných informací lze IVýP přehodnotit a pozměnit, ukáže-li se v kontextu nových zjištění jako nevyhovující.

OSPOD se bude moci této schůzky účastnit na základě pozvání školy v situaci, kdy má dané nezletilé dítě vyhodnoceno jako ohrožené a fakticky tak s rodinou aktivně pracuje. Je třeba pouze upozornit, že i v tomto případě (byť metodický pokyn uvádí možnost vzájemné výměny informací) bude OSPOD plně vázán povinností mlčenlivosti, jelikož nejde o případovou konferenci dle zákona o sociálně právní ochraně dětí.

Závěrem je třeba zmínit, jak již bylo uvedeno při vysvětlení postavení OSPOD, že v případech záškoláctví mohou nastat praktické situace, kde nebude moci OSPOD již činit další opatření, i když se situace z pohledu školy nebude nijak zlepšovat. Nebude totiž mít zákonné důvody pro jejich využití.
Škola by měla volit přednostně vždy opatření konstruktivního řešení před sankčními opatřeními, jejichž uplatnění upravuje školní řád (viz. metodický pokyn MŠMT)

3. Šikana

Škola - Základní předpisy vztahující se k dané problematice:

- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č. j. MŠMT-21149/2016)
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže - č. j.: 21291/2010-28 – příloha č. 6
- krizový plán školy a školní preventivní program

3.1. Postup školy

Postup školy je jasně popsán v uvedeném metodickém pokynu, který mimo jiné popisuje charakteristiku šikany, její prevenci a základní postupy v jejím řešení.

Primární odpovědnost za posouzení závažnosti šikany, její šetření a řešení má škola. Ta je také odpovědná za případnou žádost o pomoc zvenčí, která však nemůže být směřována na OSPOD, ale např. na pedagogicko - psychologické poradny, středisko výchovné péče nebo neziskovou organizaci, které mohou pomoc právě s procesem šetření a řešení situace. Škola při řešení možné šikany postupuje podle nastaveného krizového plánu.

Praktická situace, pro představu konkrétního postupu, vypadá následovně:

- při zjištění možných prvků šikany v kolektivu je učitel povinen situaci zapsat a následně o takové situaci informovat odpovědné osoby (ředitel, metodik prevence, výchovný poradce),
- škola provádí posouzení závažnosti šikany a její šetření prostřednictvím využití odborných technik (sociometrie), prací s jednotlivými aktéry (získání jejich vyjádření, sepsání jejich názoru). Pro šetření a mapování může využít pomoc odborníků zvenčí,
- škola identifikuje závažnost šikany a role jednotlivých aktérů v situaci (agresor, oběť),
- o situaci a výsledcích šetření informuje zákonné zástupce oběti i agresora.

3.2. Postup OSPOD

OSPOD nemůže aktivně vstupovat a jakkoli přebírat kompetence školy v průběhu mapování, vyhodnocování nebo řešení situace, pokud není ze strany školy již zcela jasně definováno, o jakou závažnost šikany se jedná a nejsou jasně odlišeny role oběti a agresora.

Vstup OSPOD do procesu řešení situace před zcela jasným pojmenováním situace a toho, kdo je v dané situaci obětí a agresorem, by znamenal zcela nepřípustný zásah OSPOD nejen do práva školy, ale také do rámce mimo výkon sociálně právní ochrany dětí.

OSPOD bude moci vstoupit aktivně do celé situace pouze na základě žádosti školy o spolupráci s jasným popisem a závěry šetření celé situace.

To však neznamená, že OSPOD automaticky vyhodnotí na základě popsané situace dítě jako ohrožené a bude mít oprávnění s rodinou aktivně pracovat. Pokud škola totiž využije svých vlastních oprávnění, která se budou zdát dostatečná pro stabilizaci celé situace, bude OSPOD oprávněn využít pouze poradenství v dané věci.

Prakticky tak může nastat situace kdy:

- OSPOD vyhodnotí, že na základě získaných informací je situace ze strany školy dostatečně síťována z jiných zdrojů (škola doporučila např. nějakou spolupráci s odborníky) a vůči agresorovi byla využita dostatečná nápravná opatření – provede poradenství,
- OSPOD vyhodnotí, že jsou přítomny rizikové faktory, které nelze stabilizovat využitím opatření ze strany školy a sám zahájí aktivní práci s rodinou,
- OSPOD bude samozřejmě na základě žádosti školy nebo vlastního vyhodnocení oprávněn pracovat i s obětí šikany.

3.3. Vzájemná spolupráce

Pro vzájemnou spolupráci mezi školou a OSPOD v této situaci lze doporučit, aby škola v rámci závěrečného řešení situace svolávala **výchovnou komisi**, na které bude OSPOD přizván. Díky účasti na výchovné komisi může OSPOD získat lepší přehled o celé situaci a lépe tak vyhodnotit, zda se bude v daném případě jednat o ohrožené dítě a bude třeba další práce s rodinou a dítětem.

Pokud škola žádá OSPOD o spolupráci, je třeba, aby podala **konkrétní zprávu** o dosud učiněných opatřeních a krocích, které doposud učinila. Do vlastního šetření šikany a posouzení její závažnosti nebude moci OSPOD aktivně zasahovat, pokud se nebude jednat o situaci, kdy bude zcela na místě již v tomto okamžiku vyhodnotit dítě jako ohrožené.

Rozporovat je v tomto ohledu třeba znění bodu čl. 5 metodického pokynu MŠMT
„podání návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu“.

OSPOD totiž nemůže být v žádném případě oprávněn na základě žádosti školy podat návrh na nařízení předběžného opatření nebo ústavní výchovy. V úvodu je popsáno, že k využití takového opatření je třeba splnit řadu zákonných podmínek a návazné práce s rodinou.

Uvedené doporučení ze strany pokynu MŠMT je tak zcela zavádějící a při využití ze strany školy musí dojít k tomu, že bude takový návrh ze strany OSPOD odmítnut. Pokud by se OSPOD rozhodl pro využití takového nástroje, jako je například umístění dítěte ve Středisku výchovné péče dle ust. § 13a zákona o SPOD, nebude moci vycházet pouze ze žádosti školy, ale stejně jako u jiných řízení bude mít povinnost vyčerpat jiné nástroje práce s rodinou, svolat případovou konferenci a jednat v nejlepším zájmu dítěte.

I přes možné ohrožující chování nezletilého vůči ostatním dětem v kolektivu OSPOD nebude oprávněn učinit opatření na jejich ochranu znamenající umístění dítěte mimo rodinu, pokud nebudou naplněny základní požadavky nejlepšího zájmu dítěte.

Zároveň to neznamená, že by škola neměla oprávnění k tomu OSPOD žádat o spolupráci nebo pomoc o řešení situace. Jako nejvhodnější se bude jevit navázání spolupráce v rámci výchovných komisí a případných případových konferencí, pokud bude ze strany OSPOD dítě vyhodnoceno jako ohrožené.

Zcela v souladu s čl. 9 odst. 4 metodického pokynu MŠMT pak bude škola v případě informace PČR o šikaně povinna informovat o této skutečnosti i OSPOD. Ten bude následně aktivně vstupovat do situace i na základě spolupráce s PČR a jeho procesním postavením v těchto případech. Od PČR OSPOD může dostat pouze základní informace. Pro lepší spolupráci a zjištění konkrétních okolností by proto bylo vhodné, aby škola OSPOD zasílala mimo oznámení o postoupení věci na PČR i zprávu o celé situaci, stejně jako při žádosti o spolupráci. OSPOD pak bude moci daleko lépe se situací pracovat.

4. Neplnění školních povinností, porušování školního řádu/agresivní chování, duševní onemocnění

Neplněním školních povinností a porušováním školního řádu je v tomto kontextu myšleno chování žáků, které je OSPOD často oznamováno jako nevhodné chování k vyučujícím, nerespektování vyučujících, nenošení pomůcek, agresivní projevy, kouření apod.

4.1. Postup školy

I v těchto případech je primární odpovědnost za řešení situace a případné uložení výchovných opatření na straně školy. Ve většině případů nevznikají rozpory v tom, že by škola svých kompetencí nevyužívala.

Postup školy je ve výše popsaných situacích následující:

- třídní učitel provede záznam do třídní knihy, žákovské knížky (poznámka) o chování žáka,
- v případě hrubého porušení školního řádu nebo při splnění podmínek opakovaného porušování může třídní učitel nebo ředitel školy využít výchovných opatření (napomenutí třídního učitele, třídní důtka, ředitelská důtka),
- v případě hrubého porušení školního řádu nebo vyhodnocení jeho opakovaného porušování v průběhu pololetí může být žákovi uložena snížená známka z chování po projednání pedagogickou radou,
- jednotlivá výchovná opatření lze dle závažnosti přeskočit. V případě snížené známky z chování je tato skutečnost uvedena na vysvědčení.

4.2. Postup OSPOD

Aktivně je OSPOD oprávněn s rodinou pracovat pouze za předpokladu, že je dítě vyhodnoceno jako ohrožené. Aby k takovému vyhodnocení v těchto případech došlo, musí být prokázána zejména **trvalost nebo intenzita takové skutečnosti, která zcela prokazatelně ohrožuje další vývoj nezletilého.**

OSPOD právě na základě této skutečnosti nebude oprávněn zasahovat do situací:

- které škola doposud neřešila uložením výchovných opatření, včetně snahy o vlastní stabilizaci situace (projednání s rodiči, nezletilým),
- neznamenají výrazné ohrožení nezletilého na dalším vývoji (kouření ve škole, nenošení pomůcek, zapomínání úkolů),
- náleží plně do rodičovské kompetence (oblečení dítěte, podezření na vši, nenošení svačiny).

4.3. Vzájemná spolupráce

Podobně jako v předchozích kapitolách bude v případě, kdy škola žádá pomoc OSPOD, nutné zaslat zprávu s tím, jaká konkrétní opatření ze strany školy byly využity a zda z pohledu školy již byly vyčerpány možnosti vlastní práce s rodinou, dítětem.

- Projednání situace s rodiči, dítětem (pozvání doporučeným dopisem)
- Doporučení odborných služeb (PPP, psycholog, SVP, psychiatr)
- Uložení výchovného opatření dítěti

Škola musí prokázat, že vyčerpala možnosti využití vlastních opatření, nebude-li dostatečné sdělení, že dítě dostalo poznámku nebo napomenutí třídního učitele. V případě, kdy škola nebude moci prokázat vyčerpání vlastních možností, nebude moci OSPOD do situace nijak zasáhnout a měl by školu informovat o tom, že může aktivně do situace vstoupit až po těchto učiněných krocích.

Pokud škola již uvedené možnosti vyčerpala (rodiče odmítnou spolupráci s odborníky, udělení výchovného opatření nebude mít efekt), jako vhodné se bude jevit svolání výchovné komise s přizváním OSPOD, který dostane více informací k dané situaci. I zde bude OSPOD potřebovat zároveň již zmíněnou zprávu o dosud učiněných opatřeních, aby mohl na základě zjištěných informací vyhodnotit, zda se jedná o dítě ohrožené.

Pokud nevyhodnotí ohroženost dítěte, poskytne rodičům a dítěti poradenství. Škole však samozřejmě nic nebrání v tom, aby v případě zhoršení situace informovala OSPOD opětovně, avšak s konkrétním popisem, k jakému zhoršení situace došlo a jaká opatření škola využila.

Dle ustanovení § 31 odst. 2 školského zákona:
„Dopustí-li se žák nebo student jednání podle odstavce 3, oznámí ředitel školy nebo školského zařízení tuto skutečnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jde-li o nezletilého, a státnímu zastupitelství do následujícího pracovního dne poté, co se o tom dozvěděl“.

Toto ustanovení dává **jednoznačnou povinnost škole** oznámit OSPOD z*vláště hrubé opakované slovní a úmyslné fyzické útoky žáka nebo studenta vůči zaměstnancům školy nebo školského zařízení nebo vůči ostatním žákům nebo studentům se považují za zvláště závažné zaviněné porušení povinností stanovených tímto zákonem.*

I když tuto povinnost nelze nijak rozporovat, nelze očekávat, že by pro OSPOD takové oznámení automaticky znamenalo vyhodnocení ohroženosti dítěte. I přes učiněné oznámení na základě uvedeného zákona se bude OSPOD muset nadále držet výše popsaného a to tedy vyzvat školu, aby sdělila, jaké kroky doposud učinila k řešení situace a jaká výchovná opatření uložila. Pokud škola neprokáže, že učinila jasná opatření k řešení situace, která nevedla k nápravě, nebude moci OSPOD podniknout více, než v rámci poradenství provést pohovor s rodiči a dítětem o celé situaci a spis vyřadit.

Zvláště hrubé porušení školního řádu navazuje na silné a akutní agresivní projevy dětí ve škole, které jsou někdy ze strany školy řešeny oznámením na OSPOD s žádostí o urychlené řešení situace.

Jakýkoli projev nezletilého, který ohrožuje sebe nebo okolí, je oprávněna v dané situaci řešit výhradně škola přivoláním RZS nebo PČR. Lékař je pak, na rozdíl od OSPOD oprávněn rozhodnout o nedobrovolné hospitalizaci nezletilého na základě vyhodnocení, že by mohl ohrožovat sebe nebo okolí. OSPOD není ze zákona represivním činitelem a nikdy nemůže být oprávněn činit opatření k zajištění bezpečí ostatních dětí nebo jeho vlastního před jeho agresivními projevy.

I zde bude platit, že takové oznámení školy nebude pro OSPOD znamenat ohroženost dítěte. Pokud totiž OSPOD zjistí, že rodina se snaží vlastními silami situaci řešit a spolupracuje s odborníky, nebude mít právo jakkoli do rodičovské kompetence zasahovat. Maximálně bude moci rodině nabídnout poradenství.

Podobný postup bude platit u dětí s **duševním onemocněním**. Podobně jako jsou možnosti školy v řešení těchto věcí omezené, jsou omezené možnosti OSPOD. Pokud rodiče spolupracují s odborníky, nemá možnost OSPOD činit nějaké další kroky.

Pokud bude mít škola podezření, že rodiče s odborníky nespolupracují nebo nejsou schopni nutný léčebný režim dodržovat, bude moci OSPOD škola kontaktovat s podnětem na prošetření situace. I zde platí, že škola předtím musí využít možnosti pozvat si rodiče do školy a situaci s nimi projednat a zkusit se s nimi domluvit na možnostech zlepšení situace. V této souvislosti lze poukázat na Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením, neboť děti s duševním onemocněním do této kategorie patří a povinností školy je poskytovat takovému dítěti především *„pomoc přiměřenou jejich zdravotnímu postižení a věku“*.

5. Návykové látky

Škola - Základní předpisy vztahující se k dané problematice:

- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže - č. j.: 21291/2010-28 – příloha č. 1

5.1. Postup školy

U problematiky užívání OPL můžeme hovořit o dvojím způsobu postupu:

Akutní stav po požití OPL

Dle uvedeného metodického pokynu vyplývá:

- pokud je žák akutně pod vlivem návykové látky do té míry, že je ohrožen na zdraví nebo životě, škola volá PČR nebo RZS,
- v případě, kdy žák akutně v ohrožení zdraví není, volá škola zákonného zástupce, aby si žáka vyzvedl, jelikož není schopen vyučování,
- pokud je žák schopen vyučování, je i tak škola povinna informovat zákonného zástupce,
- z konzumace OPL škola musí vyvodit opatření stanovená školním řádem. V případě distribuce OPL se jedná o trestný čin a škola informuje PČR,
- o situaci informuje škola OSPOD společně se zápisem z celé situace.

Podezření na užívání OPL, distribuci OPL

- v případě podezření na užívání OPL musí škola působit prostřednictvím pohovoru s žákem nebo zákonnými zástupci na vyhledání odborné pomoci,
- má oznamovací povinnost vůči OSPOD (tuto povinnost nebude škola uplatňovat u tabáku),
- v případě podezření na distribuci OPL škola informuje PČR.

5.2. Postup OSPOD

OSPOD je povinen každé oznámení školy na možné užívání OPL prošetřit a vyhodnotit možné ohrožení dítěte. V případě, kdy zjistí možné akutní ohrožení nezletilého, je oprávněn činit opatření na jeho ochranu a zajištění zdraví.

V případě podezření na distribuci OPL, které je trestným činem, je OSPOD informován ze strany PČR a má v tomto prověřování vlastní specifickou úlohu. Je oprávněn účastnit se výslechů a je účastníkem případného soudního řízení.

Vůči škole má i v těchto případech OSPOD povinnost mlčenlivosti a není oprávněn škole sdělovat jakékoli informace o postupu v práci s rodinou nebo o postupu ze strany PČR. Ne každé užití OPL automaticky znamená ohrožení nezletilého a právo OSPOD využít dalších opatření. Je třeba vždy zvažovat intenzitu, trvalost a pravděpodobnost ohrožení dalšího vývoje nezletilého. Prakticky je vyloučeno, aby např. běžné užívání tabáku (kouření) mohlo být ze strany OSPOD vnímáno jako ohrožující. Stejně tak může OSPOD takto hodnotit i vzhledem k věku a dalším skutečnostem užívání THC nebo alkoholu a věc řešit pouze poradenstvím.

5.3. Vzájemná spolupráce

V případě akutního užití OPL dítěte ve škole to však neznamená, že by mohl OSPOD v dané situaci akutně zakročit. Primárně je povinností školy věc řešit přivoláním RZS. OSPOD situaci řeší až následně ve spolupráci s rodiči, dítětem a dalšími odborníky.

Pokud má škola podezření na distribuci OPL, není namístě informovat OSPOD, ale PČR, která následně OSPOD o celé situaci informuje. Pokud má škola za to, že je třeba dítě řešit i v dalších souvislostech, je na posouzení školy zda dá OSPOD tuto situaci na vědomí společně s vylíčením dalších skutečností. V takovém případě je pro OSPOD důležité konkrétní a podrobné popsání situace, a to bezodkladně. I zde může být vhodnou metodou k dalšímu řešení situace a pomoci dítěti svolání výchovné komise, které se bude OSPOD účastnit a bude moci získat lepší představu o celé situaci. Na základě získaných informací potom OSPOD vyhodnotí ohrožení nezletilého. Jak již bylo předesláno, ne každé užití OPL musí znamenat ohrožení nezletilého a je tedy možné, že ze strany OSPOD bude poskytnuto pouze poradenství rodině a dítěti, jak situaci řešit. Stejně tak může OSPOD získat informace o tom, že se již rodina snaží situaci dostatečně vlastními silami řešit.

OSPOD není za žádných okolností oprávněn testovat dítě na přítomnost OPL, ale může pouze tento krok doporučit rodičům. Oprávněn k testování na přítomnost OPL je pouze PČR, případně lékař.

Rozporovat je třeba bod č. 8 uvedené přílohy metodického pokynu

Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc

I když škola o tom, že aktuálně není rodič dostupný OSPOD informuje, ten není ze zákona oprávněn dítě zadržet a nemá tedy ani jakékoli dostupné nástroje k tomu, jak situaci řešit oproti škole. I když dítě nebude akutně ohroženo na zdraví nebo životě, že by škola volala RZS, bude povinností školy informovat v takové situaci PČR. Ta je oprávněna pokusit se nalézt vlastními prostředky rodiče. Pokud by to nebylo možné, sama kontaktuje OSPOD, který bude oprávněn teprve v dané chvíli přijet a podílet se na řešení situace. Automatická žádost školy o spolupráci OSPOD bude znamenat odmítnutí takové spolupráce a odkaz na PČR.

6. Mimoškolní aktivita, kyberšikana

Škola - Základní předpisy vztahující se k dané problematice:

- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže - č. j.: 21291/2010-28 – příloha č. 7 (kyberšikana), školní řád

6.1. Postup školy

V případě, že škola zjistí, že je dítě ohroženo mimo školu rizikovým chováním, případně se dítě chová mimo školu nevhodně, jsou její možnosti zásahu velice omezené.
Pokud se jedná o jakoukoli mimoškolní aktivitu, může škola zasáhnout pouze v případě, že se takové chování odráží i ve škole a v rámci školního vyučování. V ostatních případech nebude mít škola žádné nástroje, jak chování samostatně aktivně řešit a nebude moci přijmout žádná opatření. V kompetenci školy bude primárně možnost o celé situaci/podezření informovat rodiče a s nimi možnosti další pomoci projednat, případně informovat PČR, MP nebo OSPOD.

Podobná situace se jeví u kyberšikany, která probíhá zejména na půdě mimo školu, a možnosti školy jsou tak omezené. Základní návod a postup dává metodický pokyn a doporučení zakotvit preventivní postupy k omezení vzniku kyberšikany *„**Zanesení do školního řádu** pravidla používání ICT, intranetu a mobilních telefonů (během vyučování, o přestávkách, v prostorách školy…). Pravidla a jednotlivá doporučení lze najít v příručce **„Kyberšikana a její prevence“** umístěné na www.kapezet.cz – kyberšikana“*.

V případě, že škola vyhodnotí kyberšikanu, je třeba situaci primárně oznámit PČR, která může následně situaci prošetřit.

Pokud bude škola mít za to, že je identifikován agresor/oběť, informuje o tomto OSPOD.

V případě zjištění rizikového chování nezletilých dětí mimo školu:

- škola může informovat o situaci rodiče a poskytnout jim poradenství,
- škola může požádat o spolupráci MP, případně místní oddělení PČR,
- oznámit skutečnost na OSPOD.

6.2. Postup OSPOD

OSPOD je povinen prošetřit každé oznámení, které napovídá možnému ohrožení dítěte rizikovým chováním. OSPOD na základě takového oznámení o nevhodném chování dítěte mimo školní vyučování bude povinen situaci prošetřit a vyhodnotit, zda se jedná o dítě ohrožené a případně s ním zahájit aktivní spolupráci. V opačném případě poskytne rodině poradenství a dítě poučí o možných následcích jeho chování.

Stejný postup pak OSPOD zvolí v případě oznámení rizikového chování ze strany Městské policie nebo PČR, která je povinna OSPOD o jakémkoli takovém rizikovém chování OSPOD uvědomit.

V případě oznámení kyberšikany bude OSPOD primárně spolupracovat v dalším postupu s PČR, kdy bude účastníkem trestního řízení a v rámci toho s dítětem pracovat. Pokud bude mít OSPOD za prokázané, že se dítě stalo agresorem kyberšikany, bude OSPOD aktivně pracovat ve spolupráci s dalšími subjekty na stabilizaci situace. V případě potřeby bude OSPOD oprávněn pracovat i s obětí šikany (pokud se bude jednat o dítě), zejména v oblasti poradenství a případného doporučení na další odborné služby.

6.3. Vzájemná spolupráce

Vzájemná spolupráce může být nastavena zejména v oblasti informování OSPOD – podání podnětu v případech rizikových mimoškolních aktivit dětí, o kterých se škola dozví a má za to, že je lze vnímat jako rizikové chování (např. užívání alkoholu ve večerních a odpoledních hodinách, užívání OPL, drobná trestná činnost apod.). V takovém případě může škola podat podnět OSPOD, který má dále povinnost situaci prošetřit. Ideální formou spolupráce se jeví zapojení MP, případně PČR, která může svoji aktivitou výrazně pomoci k prevenci takové činnosti. Napomoci tomu mohou také vzájemné domluvy spolupráce na komisi sociálně právní ochrany dětí, či na jiných platformách.

U kyberšikany bude pravomoc OSPOD, podobně jako u šikany dána zejména ve spolupráci s PČR a po prošetření celé situace, kdy bude jasně oddělena oběť a agresor.

7. Syndrom CAN

Škola - Základní předpisy vztahující se k dané problematice:

- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže - č. j.: MSMT – 3262/2024-1 – týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole
- Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole. Doporučené postupy pro pracovníky škol. Nadace Sirius, 2023

7.1. Postup školy

Metodické doporučení MŠMT rozděluje okruhy dle toho, zda je třeba oznámení směřovat na OSPOD nebo na PČR. Lze plně odkázat na výše uvedené metodické postupy, které škole vysvětlují a zpřesňují možnosti a postupy v případech podezření na CAN.

Lze plně odkázat na znění metodického pokynu – ***Oznamovací povinnost*** *je upravena dvěma právními předpisy, které dávají škole povinnost učinit oznámení buď na OSPOD, nebo Policii ČR… Rozhodnutí, zda se škola obrací na OSPOD, nebo na OSPOD a PČR, vždy záleží na konkrétní řešené situaci.*

Pro konkrétní postupy a celkové vysvětlení problematiky a kompetenci ze strany školy tento metodický pokyn plně odkazuje na aktuálně vydanou příručku **Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole. Doporučené postupy pro pracovníky škol. Nadace Sirius, 2023.**

Lze přitom souhlasit primárně s tím, že škola není vyšetřujícím orgánem a v rámci dobré a funkční spolupráce je na místě v případě oznámení na PČR informovat taktéž OSPOD, aby případná pomoc a podpora dítěti byla funkčně koordinována.

7.2. Postup OSPOD

V případě, kdy je OSPOD oznámeno ze strany PČR, že se může jednat o dítě ohrožené CAN nebo domácím násilím, je zároveň aktivně navázána spolupráce s rodinou a dítě vyhodnoceno jako ohrožené. Na základě vyhodnocení situace je ze strany OSPOD volen postup v nejlepším zájmu dítěte s ohledem na zajištění jeho bezpečí. OSPOD je v tomto případě v úzké spolupráci s PČR, která může poskytnout součinnost. V případě, že OSPOD vyhodnotí, že je dítě akutně ohroženo, je oprávněn bezodkladně činit kroky k ochraně života a zdraví dítěte.

V případě oznámení ze strany školy je pak vždy situace dítěte v souladu se zákonem vyhodnocována a v případě naplnění materiálního korektivu ohroženosti navázána aktivní spolupráce s rodinou. I zde je OSPOD přisouzena pravomoc zajistit bezodkladně bezpečí dítěte, pokud by se jeho situace ukázala jako akutně ohrožující na životě/zdraví nebo dalším vývoji.

7.3. Vzájemná spolupráce

Jak uvádí metodické doporučení: *Pro zjednodušení můžeme rozlišit, že na OSPOD se škola obrací zejména v případech podezření na závažné zanedbávání dítěte. V případech podezření na zanedbání dítěte, které škola vlastními silami nevyřešila (proběhly konzultace nebo případová setkání s rodiči, a situace se přesto nezlepšila), doporučujeme také podávat oznámení na OSPOD, který situaci blíže zmapuje.*

Policii kontaktujeme v případě, že se domníváme nebo máme podezření, že někdo spáchal či páchá trestný čin. Doporučujeme však v takovém případě informovat vždy i OSPOD, že bylo podáno oznámení na Policii ČR (nebo že byla policie ze strany školy vyrozuměna telefonicky). Příslušní pracovníci tak mohou koordinovat své kroky a postupovat dále v zájmu dítěte. ***Pokud se jedná o nahlášení trestného činu, oznamovací povinnost je splněna ohlášením na Policii ČR. V takovém případě nestačí podat oznámení jen na OSPOD s tím, že OSPOD podá oznámení na Policii ČR místo školy.***

Právě v případech možného týrání, zneužívání dítěte je důležitá včasná a rychlá pomoc dítěti, a tedy vzájemná rychlá a úzká spolupráce mezi školou, OSPOD a PČR**. V případě jakékoli nejistoty je možno kontaktovat PČR nebo OSPOD a domluvit se na dalším možném postupu v zájmu ochrany a bezpečí dítěte.**

8. Protiprávní jednání

Škola - Základní předpisy vztahující se k dané problematice:

- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže - č. j.: 21291/2010-28 – příloha č. 12 (krádeže)
- Školní řád

8.1. Postup školy

V souladu s doporučením metodického pokynu může škola do školního řádu zapracovat sankce, které škola použije v případě, že se někdo dopustí krádeže při poskytování školských služeb nebo při s nimi přímo souvisejících činnostech.

V případě odcizení věci některému z dalších žáků škola informuje rodiče poškozeného vždy ihned. V případě prokázání krádeže nezletilým pak škola informuje i rodiče tohoto nezletilého a postupuje v souladu se školním řádem.

V ostatních případech podezření na spáchání trestného činu nebo přestupku a v případech, kdy škola vyhodnotí protiprávní jednání, je na místě kontaktovat bezodkladně PČR, která je orgánem činným v trestním řízení a jako jediná má pravomoc k prošetřování protiprávního jednání.

8.2. Postup OSPOD

OSPOD pracuje i s nezletilými i mladistvými, kteří páchají trestnou činnost nebo přestupky. S takovým dítětem pracuje OSPOD zejména na podkladě prošetřování situace ze strany PČR, nebo na základě oznámení PČR o protiprávním jednání dítěte.

OSPOD stejně, jako v jiných situacích vyhodnotí, zda se může jednat o dítě ohrožené (jedná se o opakované páchání protiprávního jednání s intenzitou a trvalostí, která ho ohrožuje na dalším vývoji).

Neznamená to tedy, že by dítě, které spáchalo protiprávní jednání/trestný čin/přestupek bylo automaticky vyhodnoceno jako ohrožené. Zároveň má OSPOD v případech, kdy je vedeno šetření ze strany PČR, povinnost s dítětem a rodinou pracovat, jelikož je jedním z účastníků řízení a účastní se i případného soudního řízení.

Ze strany PČR je OSPOD při prošetřování žádán o zpracování zprávy o poměrech, v rámci které je často využívána i zpráva školy o chování a prospěchu dítěte. Zpráva o poměrech je následně jedním z důkazů v soudním řízení.

8.3. Vzájemná spolupráce

Pokud má škola podezření na spáchání trestného činu je třeba kontaktovat PČR, která je orgánem činným v trestním řízení.

OSPOD nemá pravomoc prošetřovat možné protiprávní jednání a není orgánem trestím a represivním. Z tohoto důvodu nemůže škola očekávat, že bude dítě za protiprávní jednání sankcionovat, jelikož tuto pravomoc má pouze soud. Nepřípustné je například umístění dítěte mimo rodinu z důvodu opakované trestné činnosti, jelikož by tímto byla nahrazena rovina trestně- právní jiným opatřením.

Škola bude mít možnost samozřejmě OSPOD informovat o tom, že na základě vyhodnocení oznámila nějakou skutečnost na PČR.

OSPOD může být školou informován také za předpokladu opakovaného protiprávního jednání na půdě školy, ke kterému nebyla volána policie, při kterém škola již vyčerpala všechny své možnosti (např. opakované krádeže na půdě školy, drobné ničení školního majetku apod.). Postup bude totožný jako v případech porušování školního řádu – (pozvání rodičů, projednání, svolání výchovné komise, udělení výchovných opatření). Až po vyčerpání těchto kroků bude škola moci informovat písemně OSPOD, který situaci vyhodnotí a bude dále postupovat.

9. Vzájemné spory rodičů, konfliktní vztahy mezi rodiči, rozvodové spory

Škola se často setkává s rozvodovými konflikty rodičů, nejčastěji spojenými s rozvodovou/rozchodovou tématikou.

9.1. Postup školy

Práva rodičů na informace o dítěti – Pokud jeden z rodičů není omezen na své rodičovské odpovědnosti, není soudem vydán zákaz styku, není vydáno Usnesení o vykázání (kde je dítě uvedeno jako osoba ohrožená domácím násilím) má stejná práva jako druhý rodič spočívající zejména v právu na osobní styk s dítětem a právo na informace. Pokud tedy rodič žádá o informace o dítěti, je povinnost školy takové informace o dítěti poskytnout, bez ohledu na souhlas nebo nesouhlas druhého rodiče. V případě odmítnutí poskytnutí takových informací se škola dopouští protiprávního jednání.

Právo rodiče odvést si dítě ze školy – v tomto případě je třeba plně respektovat pravomocné nebo vykonatelné rozhodnutí soudu, které upravuje poměry dítěte a tedy to, komu je svěřeno do péče (případně vydané předběžné opatření). Pokud jeden z rodičů tvrdí, že má rozhodnutím soudu (předběžným opatřením) dítě svěřeno do péče, má škola právo žádat kopii takového výroku.

V případě, že by rodič žádným pravomocným nebo vykonatelným rozhodnutím soudu nedisponoval, je třeba plně respektovat stejná práva obou rodičů a dítě předat i druhému zákonnému zástupci.

V případě vykázání musí škola vidět usnesení o vykázání, na kterém je dítě uvedeno jako osoba ohrožená domácím násilím. V takovém případě platí pro rodiče zákaz styku s ním. Pokud by takový rodič chtěl dítě vyzvednout, je na místě kontaktovat PČR.

Pokud dítě v usnesení uvedeno není nebo není v usnesení uveden zákaz přiblížení (omezení) styku rodiče s dítětem není možné rodiči ve styku s dítětem zabránit. V případě pochybností lze kontaktovat PČR.

9.2. Postup OSPOD

Vzájemné konflikty mezi rodiči, zejména v případech rozvodových sporů, jsou primárně záležitostí rodičů a výkonu rodičovské odpovědnosti. OSPOD do těchto sporů zasahuje nejčastěji z pozice kolizního opatrovníka dítěte, který je dítěti jmenován soudem pro jeho zastupování ve věci určení péče o dítě.

Pokud se rodiče nejsou schopni na podstatných věcech vzájemně domluvit, musí se obrátit s příslušným návrhem na soud. OSPOD se může v takových případech pokusit o smírčí řešení a zprostředkování dohody. Taková dohoda však nemá nikdy váhu platného soudního rozhodnutí a může být kdykoli jedním z rodičů odvolána.

OSPOD v případech konfliktních sporů mezi rodiči nebude tedy automaticky moci aktivně do řešení situace vstupovat, pokud nevyhodnotí, že by se jednalo o dítě ohrožené.

9.3. Vzájemná spolupráce

Při vzájemných sporech rodičů o dítě se škola musí řídit vždy platnými právními předpisy (právem rodičů na informace) a pravomocným rozhodnutím soudu. Bez tohoto platného rozhodnutí soudu mají oba rodiče stejná práva a povinnosti, která nemůže jeden z rodičů svévolně zpochybnit nebo omezit.

Pokud se rodiče nejsou schopni dohodnout, případně škola zaznamená jejich konflikty, může je odkázat na OSPOD, který jim poskytne základní poradenství. V případě přímého konfliktu rodičů ve škole před dítětem je třeba volat PČR.

Pokud bude mít škola za to, že se konfliktní prostředí v rodině projevuje na chování dítěte, může OSPOD zaslat zprávu s popisem situace. Na základě takové zprávy bude OSPOD povinen prošetřit situaci a vyhodnotit, zda není dítě ohrožené.

10. Zanedbávání/ nesprávné hygienické návyky

Škola - Základní předpisy vztahující se k dané problematice:

- Školní řád

10.1. Postup školy

V případě podezření na zanedbávání dítěte, které by mohlo být ohroženo na zdraví nebo dalším vývoji, musí škola nejdříve kontaktovat rodiče a pokusit se s nimi domluvit na možné stabilizaci situace. Podobná situace bude v případě podezření na nesprávné hygienické návyky nebo parazity, které se u dítěte objeví (např. svrab, vši). V tomto případě se může škola obrátit i na pediatra.

O případném rozhodnutí, že dítě nemůže být v kolektivu, je oprávněn rozhodnout lékař. O nutnosti karantény dítěte pak krajská hygienická stanice, na kterou se škola může také v případě nespolupráce rodičů obrátit.

10.2. Postup OSPOD

Možnosti OSPOD jsou v těchto případech velice omezené a to zejména v případech, kdy se u dětí objevují paraziti nebo nesprávné hygienické návyky. OSPOD musí respektovat právo na výchovu dítěte ze strany rodičů a bude moci v těchto případech poskytnout základní poradenství.

K vyhodnocení ohroženosti dítěte bude moci OSPOD přistoupit pouze na základě jasného a průkazného zanedbávání dítěte, které bude splňovat požadavky intenzity a trvalosti.

OSPOD nebude moci nikdy řešit ostatní děti ve škole, ale bude se zaměřovat pouze na konkrétní dítě, které je z jeho pohledu ohroženo.

10.3. Vzájemná spolupráce

Odpovědnost za řešení zdravotní situace dítěte je na rodičích a jejich rodičovské odpovědnosti – povinnosti rodičů pečovat o zdravotní stav dítěte.

Škola bude moci využít oznámení OSPOD v případě, kdy vyčerpala možnosti kontaktu s rodinou, případně kontaktu s pediatrem, situace se nezlepšila a škola může doložit, že je takové dítě ohroženo na dalším vývoji nebo zdraví. Na základě provedeného oznámení OSPOD situaci prošetří a vyhodnotí, zda se jedná o dítě ohrožené. Věnovat se však bude moci pouze konkrétnímu dítěti.

Pokud škola bude žádat intervenci OSPOD z důvodu, kdy dítě chodí do školy a ohrožuje např. svrabem ostatní děti, nebude moci OSPOD tuto situaci nijak aktivně řešit vůči ostatním dětem a kolektivu, jelikož tato pravomoc mu nenáleží.

V případě podezření na zanedbávání dítěte, které znamená jeho akutní ohrožení na dalším vývoji (dítě podvyživené, na ulici, opuštěné) bude škola postupovat stejně jako v případě podezření na CAN a i informovat PČR/OSPOD (dle posouzení situace)

11. Předškolní povinné vzdělávání/nenastoupení do školy

Škola - Základní předpisy vztahující se k dané problematice:

- školský zákon
- přestupkový zákon

11.1. Postup školy

V případě, kdy dítě nenastoupí k předškolnímu povinnému vzdělání nebo povinné školní docházce, jedná se ze strany rodičů o porušení povinností daných školským zákonem a další kroky tedy musí směřovat výhradně v intencích školského zákona a navazujících právních předpisů

Škola by měla kontaktovat zákonného zástupce prostřednictvím dopisu a vyzvat ho k plnění povinnosti vyplývající se zákona. Pokud zákonný zástupce na tento dopis nebude reagovat a dítě k povinnému vzdělání nenastoupí, je povinností školy oznámit podezření z přestupku příslušnému odboru úřadu obce s rozšířenou působností. Ten následně zahájí přestupkové řízení s rodiči a v případě uznání viny vydá rozhodnutí o přestupku.

Pokud by zákonný zástupce ani následně tuto povinnost nerespektoval, je škola povinna věc oznámit orgánům činným v trestním řízení pro možné spáchání trestného činu.

Podobná situace a postup bude ze strany školy volena v případě, kdy žák přestane bez omluvy do školy chodit a rodič nebude se školou komunikovat.

11.2. Postup OSPOD

Dítě, které nenastoupí k povinnému předškolnímu vzdělání, nemůže být pro OSPOD vnímáno jako ohrožené. Jedná se totiž plně o kompetenci rodičů a plnění rodičovské odpovědnosti. Pokud rodiče tuto svoji povinnost neplní, musí být situace řešena prostřednictvím přestupků nebo ve spolupráci s PČR. OSPOD bude součinný na základě žádosti o prošetření poměrů v případě žádosti PČR.

11.3. Vzájemná spolupráce

V této oblasti bude řešení situace spadat do kompetence školy a následně přestupkových orgánů. OSPOD nemá oprávnění zasáhnout do autonomie rodiny a na základě oznámení školy o tom, že dítě nenastoupilo k povinnému vzdělání, aktivně v rodině intervenovat.

V případech, kdy dítě do školy přestane chodit, bude škola postupovat jako v případě záškoláctví. V případě vyčerpání vlastních kroků (pokus o kontakt s rodinou, apod.) bude moci kontaktovat OSPOD s podnětem a vylíčením celé situace. OSPOD na základě takového podnětu bude moci situaci prošetřit a v případě potřeby poskytnout rodičům poradenství, včetně poučení jejich povinností. Jakékoli sankcionování však nebude příslušet OSPOD a škola se bude muset obracet na přestupkové orgány nebo PČR.

12. Závěr

Uvedený text by měl napomoci možnostem vzájemné spolupráce mezi školou a OSPOD. Zároveň se snaží upozornit na možnosti a mantinely pomoci v jednotlivých případech, jejichž znalost a vysvětlení mohou pomoci lepšímu pochopení druhé strany.

Pokryta jsou základní témata, která se v praxi nejčastěji řeší bez nároku na ideální vyřešení. Záměrně se dokument nevěnuje problematice dětí na středním stupni vzdělání, jelikož tuto formu je z hlediska výkonu sociálně právní ochrany dětí i základní listiny práv a svobod třeba vnímat jako právo dítěte, nikoli povinnost. Nezletilý se tak může kdykoli rozhodnout ukončit takový typ vzdělání bez jakékoli sankce a stejně tak může být z takového vzdělání vyloučen. OSPOD tedy v těchto případech nemůže nijak zasahovat a vnímat takové děti jako ohrožené.

Maximálně se bude moci zapojit v případech, kdy se bude jednat o možné přímé ohrožení dítěte na jeho zdraví a životě (CAN, Užívání OPL). V těchto případech přitom bude postupováno u nezletilých studentů podobně, jako je uvedeno v tomto materiálu.

Přílohou tohoto materiálu je zjednodušená tabulka kompetencí OSPOD a školy v jednotlivých tématech a vzory možných hlášení pro OSPOD.

Příloha č. 1 – Tabulka kompetencí OSPOD a školy při řešení situací

SITUACE	ŠKOLA - *kompetence*	OSPOD - *kompetence*
ZÁŠKOLÁCTVÍ	*Vyčerpání možností dle pokynu MŠMT, až poté může OSPOD zasáhnout.*	*Samotné neplnění školní docházky nezakládá ohrožení dítěte.*
Do **10** neomluvených hodin	• pozvání rodiče (doporučený dopis) • projednání důvodů absence, vysvětlení důsledků • nabídka odborné pomoci • zápis s dohodnutými závěry a kroky k nápravě podepsaný rodiči (doporučení i dítětem) • uplatnění výchovných opatření	• není v kompetenci OSPOD
10 – 25 neomluvených hodin	• svolání výchovné komise (přizvání OSPOD) • zápis z výchovné komise	• účast na výchovné komisi • základní poradenství • vyhodnocení situace
Nad 25 neomluvených hodin	• oznámení o přestupku (ne OSPOD) • zaslání kopie OSPOD s popsáním situace	• vyhodnocení situace
Pokračující neomluvené hodiny	• využití výchovných opatření • doporučení využití odborné pomoci • oznámení na PČR (kopie OSPOD) • pokud dítě OSPOD vyhodnoceno, jako ohrožené – zpráva OSPOD	• spolupráce s PČR • vyhodnocení situace • pokud dítě vyhodnoceno jako ohrožené - využití metod sociální práce (svolání případové konference, využití výchovných opatření)
Skryté záškoláctví	• projednání situace s rodiči a dítětem • doporučení odborné pomoci • žádost rodiči o potvrzení lékaře o návštěvě ordinace	• v případě vyčerpání možností školou základní poradenství • vyhodnocení situace
ŠIKANA	*Postup dle metodického pokynu MŠMT*	*OSPOD není oprávněn prošetřovat šikanu.*
Šetření šikany	• posouzení závažnosti šikany • využití odborných technik • identifikace rolí a závažnosti • využití pomoci externích odborníků	• není v kompetenci OSPOD
Řešení šikany	• jasné prošetření role oběť x agresor • svolání výchovné komise (přizvání OSPOD) • využití výchovných opatření	• účast na výchovné komisi • základní poradenství • vyhodnocení situace

Řešení šikany v případě vyhodnocení **možného spáchání TČ**	• oznámení na PČR • zaslání kopie OSPOD s popsáním situace	• spolupráce s PČR • spolupráce s rodinou v rámci řízení
NEPLNĚNÍ ŠKOLNÍCH POVINNOSTÍ/CHOVÁNÍ	*Vyčerpání možností školy při řešení situace, než bude moci OSPOD vstoupit*	*Pokud se rodiče snaží situaci řešit ve spolupráci s odborníky dítě automaticky ohrožené.*
Neplnění školních povinností	• výchovná opatření dle školního řádu • projednání situace dítětem a rodiči • nabídka odborné pomoci • propojení s odborníky za souhlasu rodičů	• není v kompetenci OSPOD, pokud: - neznamená výrazné ohrožení (kouření, nenošení pomůcek) - rodičovská odpovědnost (oblečení, vši, apod.)
Agresivní chování	• výchovná opatření dle školního řádu • pozvání rodiče (doporučený dopis) • projednání situace • nabídka odborné pomoci • zápis s dohodnutými závěry a kroky k nápravě podepsaný rodiči (dítětem) • svolání výchovné komise • zpráva OSPOD s popsanými kroky	• zjištění, zda škola vyčerpala možnosti • účast na výchovné komisi • základní poradenství (zda rodiče spolupracují s odborníky) • vyhodnocení situace
Oznámení agresivního chování dle ust. **§ 31 odst. 2** školského zákona	• sdělení OSPOD s konkrétními kroky, které škola učinila a jaká opatření přijala.	• základní poradenství • zjištění, jaké škola vyčerpala možnosti • vyhodnocení situace
Akutní situace/duševní onemocnění	• přivolání RZS • řešení situace s rodiči • doporučení odborné pomoci • propojení s odborníky za souhlasu rodičů • sdělení OSPOD s konkrétními kroky, které škola učinila a jaká opatření přijala (pokud rodiče odmítají situaci řešit)	• nemá kompetenci řešit akutní zdravotní situaci • poskytnutí základního poradenství • zjištění možnosti pomoci (zda rodiče spolupracují s odborníky) • vyhodnocení situace
NÁVYKOVÉ LÁTKY	*Nastavení spolupráce se službami, spolupráce s PČR*	*OSPOD posuzuje závažnost ohrožení užíváním OPL*
Podezření na **užívání** OPL	• projednání situace s rodiči a dítětem • doporučení odborné pomoci • svolání výchovné komise (zvážit její vhodnost) • oznamovací povinnost OSPOD	• prošetření situace • vyhodnocení situace • v případě ohrožení snaha o stabilizaci situace – IPOD

Podezření na **distribuci** OPL	• kontaktování PČR • svolání výchovné komise (zvážit její vhodnost) • zpráva OSPOD s popisem situace	• spolupráce s PČR • spolupráce s rodinou v rámci řízení • vyhodnocení situace
Akutní **intoxikace**	• přivolání RZS • přivolání rodičů • zpráva OSPOD s popisem situace	• nemá kompetence řešit akutní zdravotní situaci • prošetření situace • vyhodnocení situace • v případě ohrožení zdraví nezletilého, zajištění ochrany
MIMOŠKOLNÍ AKTIVITA	*Omezené možnosti, spolupráce s MP, PČR*	*Povinnost prošetření oznámení*
Rizikové chování mimo školu	• nastavení spolupráce s MP, PČR • vyhodnocení míry ohrožení • projednání situace s rodiči • informace OSPOD, pokud dítě školou vnímáno jako ohrožené	• prošetření situace • základní poradenství • vyhodnocení situace • spolupráce s MP, PČR
Kyberšikana	• oznámení PČR • oznámení OSPOD	• oznámení PČR • spolupráce s PČR • řešení situace s rodinou a dítětem • vyhodnocení situace
SYNDROM CAN/DN	*Oznamovací povinnost vůči OSPOD. Není doporučeno vlastní hloubkové šetření.*	*Povinnost prošetření situace. V případě akutního ohrožení přijetí opatření na ochranu.*
Zjištění možného týrání/zneužívání/ DN	• bezodkladné oznámení OSPOD (nedoporučuje se vlastní šetření) • nastavení spolupráce s OSPOD	• prošetření situace s ohledem na citlivost/okamžitý postup • vyhodnocení situace • v případě ohrožení zdraví nezletilého zajištění ochrany • kontaktování PČR
PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ	*Princip zamezení dvojího trestání. Spolupráce s PČR*	*OSPOD účastníkem trestního řízení – spolupráce s dítětem a rodinou.*
Spáchání protiprávního jednání na půdě školy	• řešení situace s rodiči a dítětem • oznámení PČR • informace OSPOD	• spolupráce s PČR • spolupráce s rodinou v rámci řízení
Opakované protiprávní jednání na půdě školy, které nedosahuje TČ	• výchovná opatření dle školního řádu • pozvání rodiče (doporučený dopis)	• zjištění, zda škola vyčerpala možnosti řešení situace • základní poradenství • vyhodnocení situace

	• projednání situace s rodiči a dítětem • svolání výchovné komise (za účasti OSPOD) • sdělení OSPOD s konkrétními kroky, které škola učinila a jaká opatření přijala (pokud rodiče odmítají situaci řešit)	• pokud ohrožené dítě – zpracování IPOD
ROZVODOVÉ SPORY, KONFLITKY MEZI RODIČI	*Právo školy na informace o rozhodnutí soudu.*	*Rozvodové spory primárně rodičovské odpovědnost.*
Rozvodové spory	• pravomocné rozhodnutí soudu • právo rodičů na informace o dítěti • odkázání na OSPOD/soud	• základní poradenství, poučení o rodičovské odpovědnosti • vyhodnocení situace
Vykázání	• obsah usnesení o vykázání • dítě uvedeno jako oběť - zamezení kontaktu s dítětem • snaha rodiče o kontakt – volání PČR a informace OSPOD	• spolupráce s PČR • vyhodnocení dítěte jako ohroženého
Konfliktní prostředí v rodině	• projednání situace s rodiči • informování OSPOD (pokud dlouhodobost, intenzita)	• prošetření situace • základní poradenství, poučení o rodičovské odpovědnosti • vyhodnocení situace
ZANEDBÁNÍ/ŠPATNÉ HYGIENICKÉ NÁVYKY	*Spolupráce s rodiči, pediatrem, krajskou hygienickou stanicí*	*Náleží do rodičovské odpovědnosti. OSPOD jen v případě závažného ohrožení.*
Nesprávné a nedostatečné **hygienické návyky**	• pozvání rodiče (doporučený dopis) • projednání situace s rodičem • žádost o spolupráci pediatr • oznámení krajské hygienické stanici • svolání výchovné komise • sdělení OSPOD s konkrétními kroky, které škola učinila a jaká opatření přijala (pokud rodiče odmítají situaci řešit)	• účast na výchovné komisi • základní poradenství • vyhodnocení situace
Zanedbání znamenající ohrožení dítěte (dítě na ulici, nedostatečná péče)	• bezodkladné informování OSPOD	• prošetření situace • vyhodnocení situace • v případě ohrožení zdraví nezletilého, zajištění ochrany

NÁSTUP DÍTĚTE DO POVINNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ	*Plně v kompetenci školy a přestupku na úseku školství*	*Není kompetence OSPOD*
Předškolní vzdělávání	• výzva k plnění povinného vzdělávání (doporučený dopis) • oznámení přestupku • oznámení PČR	• není v kompetenci OSPOD
Nevyzvednutí dítěte rodiči	• kontaktování rodiče, příbuzného • kontaktování pověřené osoby úřadu (pokud nedostupný až PČR)	• kroky k zajištění péče o dítě až když OSPOD kontaktován (primárně zajišťuje obec)

** základní poradenství může zahrnovat – pohovor s rodiči, pohovor s dítětem, prošetření situace, poučení o možnostech, doporučení návazných služeb a pomoci*

*** v případě vyhodnocení dítěte jako ohroženého zpracování Individuálního plánu ochrany dítěte*

Příloha č. 2 – Vzor podání podnětu na OSPOD

<table>
<tr><th colspan="3">PODNĚT OSPOD NA MOŽNÉ OHROŽENÍ DÍTĚTE</th></tr>
<tr><td colspan="2">Název školy:</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Adresa školy:</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Jméno a příjmení žáka:</td><td>Datum narození:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Bydliště:</td><td>Třída:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Jméno a příjmení zák. zástupce:</td><td>Kontakt:</td></tr>
<tr><td>Důvod oznámení:</td><td colspan="2">např.: agresivní chování, pokračující neomluvené hodiny, podezření na OPL….</td></tr>
<tr><td colspan="3">Popis situace:
– konkrétní popis situace
– důvody ohrožení dítěte</td></tr>
<tr><td>Opatření přijatá školou:

Udělení výchovných opatření (typ/datum/důvod):</td><td colspan="2">např.: důtka třídního učitele/30.3.2018/napadení spolužáka…</td></tr>
<tr><td colspan="2">Projednání situace s rodiči a dítětem (datum):</td><td></td></tr>
<tr><td>Využití odborné pomoci (název/využívají/odmítli):</td><td colspan="2">např.: nabídnuta školní psycholožka/odmítli
dochází k dětskému psychiatrovi….</td></tr>
<tr><td>Další přijatá opatření:</td><td colspan="2">např.: konzultace s výchovnou poradkyní, kontakt s pediatrem…</td></tr>
<tr><td>Další informace:</td><td colspan="2">např.: rodiče rozvedeni – nezl. v péči matky …</td></tr>
<tr><td>Přílohy:</td><td colspan="2">– zápis o projednání situace s rodiči a dítětem (zápis z výchovné komise)/kopie pozvánky s doporučeným dopisem
– výkaz o udělených výchovných opatření /neomluvených hodinách
– zápis se závěrem doporučení odborné pomoci
– další záznamy, listiny o situaci a dosavadních postupech</td></tr>
</table>